

19e jaargang

nummer 5

mei 1983

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

Bij elke bijzondere handeling
gaat het denken aan het doen
vooraf. Bij het handelen van
klassen of massa's blijkt de
betekenis van het handelen
pas achteraf. Hier gaat de
daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

DAAD EN GEDACHTE

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redactie en administratie:
Schouw 48-11, 8232 BD Lelystad
Postgiro 307695

DE PLAATS DER BELGISCHE VAKBONDEN BIJ DE STRIJD TUSSEN KAPITAAL EN ARBEID

"Blaffende bonden bijten niet" is de titel van een onlangs in België verschenen boek, dat geschreven werd door Leo Jansegers en Mark van Bogaert. Deze titel geeft inhoud en strekking van het bewuste werk nauwkeurig aan: de vakorganisaties 'blaffen' wel, maar het kapitaal behoeft ze geen ogenblik te vrezen. Integendeel. Op grond van een respekt afdwingende hoeveelheid materiaal komen de beide auteurs tot de konklusie, dat de vakbonden door het ondernemersdom worden betaald om de sociale vrede te handhaven, dat zij van bezette bedrijven muizevallen maken, dat zij 'neutrale' wetenschappers uitnodigen om bedrijfssluitingen te verantwoorden of om akties te doen doodbloeden, dat zij af en toe de arbeidersstrijd schijnbaar steunen om hen nadien met des te meer kracht te kunnen breken, dat zij de arbeiders een rad voor de ogen draaien en dat zij de deur wagenwijd openzetten voor de aanval van de heersende klasse en haar regering op het levenspeil van de werkenden. Het is daarenboven de opvatting van de schrijvers, dat de bonden zogenaamd democratische regels huldigen, die erop zijn gericht strijdbare arbeiders monddood te maken. Jansegers en Van Bogaert konstaten ook dat bonden over de hoofden van de arbeiders heen cao's afsluiten waarmee zij hun stakingbrekend werk een juridische rechtvaardiging geven.

Het boek waarvan wij hier spreken telt ruim vierhonderd bladzijden. Een groot deel daarvan gebruiken de samenstellers voor een uitvoerige analyse van zowat zeventig sociale konflikten die zich in de jaren '70 en in het begin van de jaren '80 in België hebben voorgedaan. Bij hun beschrijving daarvan aan de hand van krantenberichten en getuigenverklaringen zijn de auteurs niet chronologisch tewerk gegaan. In de diverse hoofdstukken worden de stakingen en bedrijfsbezettingen gegroepeerd op grond van bepaalde karakteristieken en gezichtspunten, anders gezegd op grond van zekere gemeenschappelijke kenmerken, die telkens duidelijk op de voorgrond treden.

Het eerste hoofdstuk is gewijd aan de 'wilde' mijnstaking van januari 1970 in Belgisch Limburg. Bij dat konflikt, aldus de auteurs, speelden alle elementen een rol, waarvan bij latere konflikten telkens slechts een gedeelte (en telkens weer een ander gedeelte) in het geding was. In dat eer-

ste hoofdstuk wordt derhalve op de in het boek aan de orde komende stof vooruitgelopen. De latere konflikten worden daarop in elf verschillende hoofdstukken onder de loep genomen.

Het boek gaat echter niet uitsluitend over de vakbeweging en de vakbonden (hetzij van sociaaldemokratische, hetzij van katholieke of andere signatuur), het gaat óók over de pers, die haar informatie praktisch nooit bij de strijdende arbeiders haalt, maar altijd bij de bestuurders der diverse bonden, die voor het levensgrote onderscheid tussen het arbeidersbelang en het vakbondsbelang geen oog heeft en kennelijk geen oog wenst te hebben en die, doordat zij de mythe van de vakbeweging opvijzelt en de vakbondspraktijken in een rookgordijn hult, ongewild duidelijk maakt dat de vakbeweging, net als de pers zelf, deel uitmaakt van de burgerlijke orde.

Eer "*Blaffende bonden bijten niet*" in druk werd gegeven werd het manuscript aan verscheidene personen ter lezing en beoordeling aangeboden. Eén daarvan was Jaap Kruithof, hoogleraar in de ethiek aan de universiteit in Gent 1). Diens, achterin het boek opgenomen, reactie komt hierop neer, dat op het feitenmateriaal niets kan worden aangemerkt, maar dat de professor desondanks niet achter het geschrift kan staan omdat daarin nergens een goed woord is te vinden voor "het weinige positieve dat er toch nog ergens in de vakbond aanwezig is" en hij het bovendien "taktisch erg gevaarlijk acht om alle accent te leggen op al het slechte van de vakbonden".

Op deze, ook door sommige anderen geuite, bezwaren antwoordt Mark van Bogaert, dat hij en zijn mede-auteur eenzijdig zijn, in die zin, dat zij beiden zich onvoorwaardelijk op het standpunt van de arbeiders plaatsen en dat die arbeiders, telkens wanneer ze werden geraadpleegd, weinig vakbonds-vriendelijk waren. Hij zet voorts uiteen dat niet - zoals professor Kruithof stelde - de schrijvers van 't boek de serieuze, dat wil zeggen integrale vakbondsdelegees onderwaarden, maar dat het juist de vakbonden zijn die hen afschrijven en hun activiteiten ondergraven. Hij werpt de professor daarnaast nog tegen, dat figuren van 'rechts' er geen enkel belang bij hebben om profijt te trekken van de in hun boek uitvoerig ontwikkelde argumenten tegen de vakbeweging, aangezien 'rechts' er alle belang bij heeft dat de vakbonden zo goed mogelijk blijven funktioneren. In dat verband herinnert Van Bogaert prof. Kruithof aan het woord van Roger Garaudy, dat "niet hij die fouten en vergissingen aanklaagt, schade berokkent aan de zaak van het socialisme, maar hij die ze begaat of verzwijgt".

Als men ons zou vragen waarover het boek van Jansegers en Van Bogaert nu precies gaat, dan zouden wij (met de auteurs trouwens) antwoorden: over het verschil tussen de zogenaamde 'arbeidersbeweging' en de beweging der arbeiders. Dát zulk een verschil bestaat en dat 't bepaald niet om een gering verschil gaat, dat wordt door de schrijvers naar onze smaak overtuigend aangetoond. Het materiaal dat ze daarvoor ter beschikking stellen en de ongenadige kritiek die ze leveren op allerlei groepen of organisaties

1) Dat de keuze o.a. op hem is gevallen, zal - zo vermoeden wij - wel hierdoor zijn gekomen, dat één van de twee auteurs (Mark van Bogaert) in Gent ethiek heeft gestudeerd. Zijn mede-auteur Leo Jansegers heeft tot 1978 als arbeider in de chemische industrie gewerkt. Het zijn vooral zijn ervaringen met vakbonden en delegees geweest, die het tweetal tot nader onderzoek en het schrijven van het boek hebben aangezet.

van 'linkse' politici of 'linkse' idealisten zijn beide indrukwekkend. Dat alles verraadt een kolossale researcharbeid die bewondering afdwingt. Op grond van dat alles kunnen wij *"Blaffende bonden bijten niet"* warm bij onze lezers aanbevelen. Maar die aanbeveling sluit niet uit, dat wij op bepaalde punten geen kritiek zouden hebben. Eigenlijk is 'kritiek' niet het juiste woord. Wat wij niet menen te mogen verzwijgen is, dat de twee auteurs het verleden van de vakbeweging en de vakbonden anders beoordelen dan wij.

Als wij hier van 'het verleden van de vakbeweging' spreken, dan bedoelen wij het verre verleden, niet het recente. Over hun optreden in de jaren '70 en in de jaren die daaraan voorafgingen zijn we het met de schrijvers volledig eens, althans.... bij n a volledig eens. Aan het adres van een zekere prof. Bundervoet, die heeft opgemerkt, dat "de vakbonden zich inderdaad hebben laten inkapselen" en wel in de jaren '60, verklaren Jansegers en Van Bogaert, dat hij beter zou moeten weten; dat "inkapseling" van de vakbonden een 'oud zeer' is en dat "de nieuwe rol van de vakbeweging (al) tijdens de eerste wereldoorlog en onmiddellijk daarna overduidelijk ging blijken". Deze woorden vertonen op het eerste gezicht veel overeenkomst met onze zienswijze, maar zij wijken daarvan af op één zéér belangrijk punt.

Het gaat, naar onze overtuiging, bij de vakbonden, op welk tijdstip dan ook, nooit om een n i e u w e rol, maar om de rol die zij van meet af aan hebben vervuld. Er is geen sprake van dat de vakbeweging op een gegeven moment door de burgerlijke samenleving zou zijn 'ingekapseld' of dat zij - zoals ook wel gezegd wordt - in de burgerlijke samenleving zou zijn 'geïntegreerd'. De vakbeweging is a l t i j d , dat wil zeggen vanaf haar ontstaan, een instelling van de burgerlijke maatschappij geweest. Dat zij, zoals de auteurs van het hier besproken boek betogen, in de vorige eeuw een strijd karakter zou hebben gehad dat ze sindsdien verlaten heeft, is een opvatting die wij niet delen. De vakbeweging ijverde (streed, zo men wil) in de vorige eeuw voor een zo gunstig mogelijke prijs van de waar arbeidskracht en daarvoor ijvert zij tot op heden nog. Maar door daarvoor te ijveren diende zij, zoals William Morris al in 1885 konstateerde, het belang van de kapitalistische samenleving, dat eiste, dat het menselijk deel van de kapitalistische machinerie in goede werkkonditie werd gehouden. Het echtpaar Webb, dat aan het einde van de vorige eeuw de geschiedenis van de Britse vakbeweging te boek stelde, konkludeerde, dat sinds haar optreden het aantal arbeidskonflikten aanzienlijk was afgenomen en een man als G.D.H. Cole, bekend Brits auteur over sociale onderwerpen, zag al vóór de eerste wereldoorlog de vakbondsbureaucratie als een deel van de heersende klasse.

Jansegers en Van Bogaert toetsen de huidige opstelling van de vakbonden (tegenover de arbeiders en náást het kapitaal) aan - zoals zij verklaren - "de intenties in hun geboorte-akten". Het komt erop neer dat naar hun oordeel de vakbeweging is veranderd. In onze opvatting is dat allerm minst het geval.

Het boek *"Blaffende bonden bijten niet"* is voorzien van een voorwoord, dat is geschreven door Rudolf Boehm, die in Gent moderne en algemene filosofie doceert. Deze schrijft daarin: "De eisen die de vakbeweging in het belang van de loontrekkenden heeft gesteld en doorgezet, heeft ze moeten richten tot het bestaande sociaal-ekonomische systeem. Dat betekent, dat ze.... er.... op moest letten dat het bestaande sociaal-ekonomisch systeem

zich op het vereiste peil kon handhaven en ontwikkelen om zodoende de eisen van de werknemers te kunnen vervullen." Even verder betoogt Boehm dat de vakbondsleidingen daarbij eerder als partners van de patroons dan als vertegenwoordigers van de arbeiders overkomen. Wij zouden daaraan willen toevoegen, dat in de periode waarin zowel de arbeidende klasse als het ondernemersdom belang hadden bij hogere lonen en betere arbeidsverhoudingen, omdat op die wijze de arbeidsproduktiviteit kon worden vergroot, de bonden m e d e als behartigers van het arbeidersbelang overkwamen, maar dat in een latere periode "overduidelijk ging blijken" dat zij dat niet waren.

Boehm ziet een soort van tegenstelling tussen de vakbondsleidingen die naast de patroons staan en een militante basis, die voor 't arbeidersbelang zou opkomen. Binnen en door deze tegenstelling zou als het ware de vakbeweging zich bewegen. Wij vinden zijn woordgebruik niet helemaal duidelijk. Bedoelt hij met de 'militante basis' de delegees, waarvoor b.v. prof. Kruithof zijn positieve waardering uitspreekt? Als dat zo is, dan werpen wij hem tegen, dat die gedelegeerden, al naar gelang van de (soms zeer gekompliceerde) omstandigheden, de ene keer met de arbeiders meegaan en als hun spreekbuis optreden, de andere keer het belang van de bond, d.w.z. van de vakbonds-bureaucratie verdedigen en weer een andere keer (en vaak genoeg) het ene schijnen te doen, het andere werkelijk doen.

De 'basis' dat zijn voor ons de arbeiders, die - ook al weer naar gelang van de omstandigheden - de ene keer wél, de andere keer niet 'militant' optreden, die soms de leiding onder druk zetten, een andere keer bij de leiding bot vangen en dwars tegen deze leiding in zélf hun boontjes moeten doppen. Wat voor verschillende verschijningsvormen dat alles aanneemt, dat wordt in 't boek van Jansegers en Van Bogaert op uitstekende wijze beschreven. Beiden laten er - door middel van hun voorbeelden - ook geen enkele twijfel over bestaan, dat de vakbonden nu en dan, al dan niet onder druk van de achterban, radikale geluiden laten horen omdat ze, om hun functie in de kapitalistische maatschappij goed te kunnen uitoefenen, de vakbewegingsmythe in stand dienen te houden en hun achterban niet al te zeer tegen zich in het harnas jagen.

Het bewuste boek kost 380 Belgische franken, wat neerkomt op zo'n dikke twintig gulden. Het is in Nederland niet in de boekhandel verkrijgbaar. Het kan worden besteld bij de uitgever: Altinform, Kloosterstraat 63/1, 2000 Antwerpen.

=====

N I G A R A G U A N A D E

S A N D I N I S T I S C H E R E V O L U T I E

De meeste berichten die de laatste tijd over Nigaragua verschijnen, gaan over de toenemende militaire bedreiging. Hierdoor dreigt de informatie over wat er in het land zelf gebeurt sinds de verdrijving van de regering Somoza een beetje op de achtergrond te raken. Vooral artikelen over de verhoudingen in de industrie zijn schaars, althans ons niet bekend. In het hiervolgende zullen wij proberen in deze leemte enigszins te voorzien.

De gegevens voor dit artikel ontleen wij aan een vriend die enkele maanden gewerkt heeft in een bedrijf in Nigaragua waarbij hij in de gelegenheid was deze fabriek grondig te leren kennen. Het gaat hier om een onderneming die al vele jaren bestaat en waarvan de eigenaar in 1979 de benen heeft genomen. Daarop heeft de nieuwe regering het bedrijf genationaliseerd. De betreffende fabriek heeft een vrij modern machinepark waarmee een kwalitatief goede produktie mogelijk is. Er werken ruim 300 mensen (meer dan 60% vrouwen) van wie er ongeveer 250 tot het produktiepersoneel behoren. De werkweek duurt 6 dagen, 48 uur. Voor 3 cordoba (de nationale munt) per dag krijgen de arbeiders een ontbijt en een warme maaltijd op de fabriek. Daarnaast kunnen zij van hun gemiddelde loon van 1600 cordoba per maand op het bedrijf tegen gereduceerde prijzen voedsel kopen. Het vervoer van en naar het werk is gratis en wordt geregeld door het bedrijf.

In deze onderneming ontstond een konflikt toen de afdeling kwaliteitskontrolle scherper ging toezien op de produktie en een niet onaanzienlijk deel afkeurde. De produktie in het bedrijf was de laatste tijd gestegen, maar de kwaliteit, die ook voordien al regelmatig te wensen overliet, was evenredig verminderd. Naar de mening van de direktie was deze slechte kwaliteit voornamelijk te wijten aan de arbeiders. Zij waren volgens haar lui en vertoonden een ernstig gebrek aan discipline.

Dit is een ietwat merkwaardig begrip. Onder Somoza betekende discipline dat de arbeiders hard werkten en hun kop hielden (een vrij "normale" betekenis van discipline in een kapitalistische ekonomie). Nu, na de revolutie van '79, betekent discipline dat de arbeiders hard werken (tot zover dus niets nieuws onder de zon), maar dan wel met een opgewekt gemoed, omdat zij nu voor zichzelf, want voor het land, voor de revolutie werken. Wij zullen ons hier wegens ruimtegebrek niet verdiepen in de theoretische beschouwingen die dit alles "uitleggen" en rechtvaardigen. Wij willen hier uitsluitend de praktische uitwerking van deze ideologie bespreken.

Via de diverse hiërarchische schijven in het bedrijf bereikten de arbeiders na enige tijd allerlei nieuwe richtlijnen met betrekking tot de kwaliteit van de produktie. Omdat de kwaliteitsproblemen in feite al veel langer bestonden en de arbeiders zonder enige medezeggenschap gekonfronteerd werden met deze nieuwe richtlijnen, die elkaar bovendien herhaaldelijk tegenspraken, werkten zij gewoon verder zoals zij gewend waren. De kwaliteit bleef dan ook matig.

In de daaropvolgende tijd deden in de fabriek geruchten de ronde dat kontra-revolutionaire elementen sabotage pleegden. Met name zou het hier gaan om arbeiders van wie bekend was dat ze zeer kritisch tegenover de vakbond stonden.

Voor een goed begrip moeten we even terug naar de Somoza-tijd. Vóór de revolutie waren deze arbeiders, merendeels geschoold personeel van de onderhoudsdienst, lid van de vakbond en stonden ze bekend als militant. In die tijd was er niet overal een vakbond en met name meer radikale arbeiders streefden toen naar organisatie om zo voor hun belangen op te komen. Nu, na de revolutie, is iedereen in het bedrijfsleven verplicht lid van de vakbond, tot en met de direktie (de kontributie wordt ingehouden van het loon). De betrokken arbeiders hadden al vaker kritiek geuit op het beleid van de bond die volgens hen te weinig voor de belangen van de arbeiders opkwam en meer een verlengstuk van de direktie leek.

De geruchtenstroom over sabotage wekte woede op onder de arbeiders en er gingen stemmen op dat er een algemene vakbondsvergadering moest

worden gehouden. Weliswaar vindt er elke week zo'n vergadering plaats, maar daar wordt voornamelijk in algemene termen over de revolutie gepraat. Dat de revolutie er is voor de arbeiders, dat er hard gewerkt moet worden om de revolutie verder te brengen, dat de Amerikanen er op uit zijn om de revolutie om zeep te helpen, enz. Deze vergaderingen worden meestal slecht bezocht, ook al kunnen de arbeiders niet naar huis, omdat de bedrijfsbussen pas rijden na afloop van dergelijke bijeenkomsten. De dag voordat de door de arbeiders geëiste vergadering gehouden zou worden, verscheen er politie in de fabriek. Die bedreigde een aantal initiatiefnemers met gevangenisstraf wegens kontra-revolutionaire activiteiten. De vergadering is hierop niet doorgegaan. Daags erna werd de sekretaris van de vakbondsafdeling op het bedrijf tijdens het middageten in de kantine scherp aangevallen door één der arbeiders. Hij vroeg de sekretaris waarom deze niets deed tegen de intimidatie door de politie. Er ontstond groot tumult in de kantine en van alle kanten werd deze arbeider bijgevalen en de sekretaris scherp bekritiseerd. De vakbondsmann wist niets anders te berde te brengen dan dat de arbeiders samen de revolutie moesten verdedigen. Na wat heen en weer gepraat riep de sekretaris uit dat op dat moment het allerbelangrijkste voor Nicaragua en de arbeiders het aanstaande bezoek van de paus was. Dit ontlokte een smadelijk gelach en de arbeiders verlieten de kantine.

In een poging het kontakt met de achterban te verbeteren gingen kaderleden van de bond alle afdelingen in het bedrijf langs om te praten over de kwaliteit van de produktie. Zij legden de nadruk op het belang van een goede produktie voor de revolutie en zij waarschuwden tegen kontra-revolutionairen. Zij beweerden zeker te weten dat er dergelijke elementen waren, want dat hadden zij gehoord van de geheime politie die sinds enige tijd in de onderneming aanwezig was. Op de eis van de arbeiders om namen te noemen gingen zij niet in. In alle afdelingen verlangden arbeiders onafhankelijk van elkaar dat er een vergadering zou komen waar over het beleid van de bond gepraat kon worden.

Deze vergadering werd toegezegd. Enkele dagen van te voren ging een van de arbeiders bij zijn kollega's langs om de grieven op een rijtje te zetten. Algemeen uitte men de klacht dat de kwaliteit zo slecht was als gevolg van de gebrekkige organisatie in het bedrijf; er werd geen of slechte voorlichting gegeven, enz. Onder dergelijke omstandigheden was het volgens de arbeiders niet mogelijk een goed produkt te maken. Meer in het algemeen zei men dat van officiële zijde wel beweerd werd dat de revolutie er voor de arbeiders was, maar dat er in de praktijk in het bedrijf juist tegen de belangen van de arbeiders werd ingegaan.

De vergadering zelf bestond uit een toespraak van de sekretaris van de lokale vakbondsafdeling, gevolgd door een toespraak van de sekretaris van de gewestelijke vakbondsafdeling, gevolgd door een toespraak van de landelijke sekretaris van de vakbond, gevolgd door het uitreiken van militaria-pasjes aan kaderleden van de vakbond. De drie sekretarissen herhaalden elkaar in wijdse beschouwingen over de revolutie. Daarop sprak de direktor over de slechte kwaliteit van de produktie. Hij las voor uit notulen van direktievergaderingen waarin gesproken was over de gebrekkige discipline onder de arbeiders die de oorzaak zou zijn van de slechte produktie. Daarop las een kaderlid van de vakbond alle notulen voor van vergaderingen tussen direktie en vakbond die er de laatste tijd waren gehouden. Toen dit afgelopen was, had de vergadering al ruim 3 uur geduurd.

Opmerkelijk was dat tijdens de vergadering steeds meer arbeiders weggelopen waren tot het moment kwam dat er gelegenheid tot het stellen van vragen was. Iemand liep de vergadering uit, floot op zijn vingers en van alle kanten stroomden de arbeiders terug naar de vergaderruimte. Dit plotseling binnenstromen van de arbeiders bracht een grimmige stemming te weeg. Een arbeider vroeg het woord en klaagde over de produktiemethoden en over de druk die op de arbeiders werd uitgeoefend. Toen de gewestelijk sekretaris probeerde hem met een kluitje in het riet te sturen, nam een ander het over. Na herhaaldelijk aandringen door steeds andere arbeiders bleken zeer velen vakbondsverkiezingen te willen. Eén van de aanwezigen voegde hieraan toe dat ze zich als revolutionair beschouwde en zwaar beledigd was, omdat ze als kontra-revolutionair was afgeschilderd. Steeds opnieuw namen arbeiders het woord. Ze maakten duidelijk wat ze wilden en wel op de eerste plaats vakbondsverkiezingen. Na veel tegensputteren, waarbij onder andere werd opgemerkt dat het vakbondswerk zoveel tijd en opoffering vergde en dat de betrokkenen het juist in het belang van de arbeiders deden, gaf de gewestelijk sekretaris toe: er zouden verkiezingen komen.

De vergadering voor deze verkiezingen bestemd dreigde uitgesteld te worden doordat iemand van het FSLN niet op de afgesproken dag kon komen, maar onder zeer zware druk van het personeel ging de bijeenkomst door op de geplande dag. In de afgeladen vergadering bleek dat van het zittende afdelingsbestuur maar vier mensen zouden kunnen aanblijven. De overigen waren niet langer acceptabel voor de arbeiders. Onder hen was de sekretaris. Van deze vier mensen was echter één persoon een week van het werk geschorst, waarschijnlijk wegens drankmisbruik. Hiermee kwam het verhaal van de gewestelijk sekretaris, die het afdelingsbestuur de hemel ingeprezen had, nogal in de lucht te hangen. Veel indruk had dit overigens op de arbeiders niet gemaakt, getuige de opmerking van één van hen, dat de vakbondsmensen niet werkten en dat als ze al op hun werk waren, ze meestal sliepen. In deze geladen sfeer vond de stemming plaats voor de nieuwe sekretaris. Eén van de kritische vakbondsleden in het bedrijf werd met zeer grote meerderheid gekozen. Ook de andere bestuursfuncties werden bezet door arbeiders die in de afgelopen tijd zeer nadrukkelijk voor hun mening waren uitgekomen en felle kritiek hadden geleverd op het vakbondsbeleid. De oude sekreatris kreeg een baantje toebedeeld in de organisatie van de sport, wat ook onder de vakbondsaktiviteiten valt. Dit gebeurde waarschijnlijk uit medelijden met hem.

Ongetwijfeld zijn de problemen waarvoor de arbeiders van deze fabriek zich geplaatst zien, niet opgelost. Dat zal nog veel strijd kosten en naar onze mening zal dat niet gaan via de weg van nieuwe vakbondsverkiezingen. Hoe deze strijd zich wél zal ontwikkelen is van te voren uiteraard niet te zeggen. In ieder geval zal deze niet uitsluitend gericht zijn tegen de vroegere machthebbers die gesteund worden door de regering van de V.S. Ook met de nieuwe regering zullen de Nicaraguaanse arbeiders nog vele konflikten krijgen. Niet omdat deze regering fouten maakt terwijl ze in feite socialistisch en vóór de arbeiders zou zijn, maar omdat óók sinds de Sandinistische revolutie Nigaragua gebaseerd is op uitbuiting van loonarbeid. In feite is het exacter om te zeggen dat juist sinds de Sandinistische revolutie in Nigaragua de weg geopend is naar een moderne kapitalistische ontwikkeling. De oude machthebbers, wier positie behalve op moord en corruptie voor een aanzienlijk deel op grootgrondbezit was

gebaseerd, zijn verdreven. Men hen is de daarbij behorende politieke structuur verdwenen. De Sandinisten hebben in Nicaragua een burgerlijke revolutie doorgevoerd die historisch noodzakelijk was, zoals die in meer Midden-Amerikaanse landen historisch noodzakelijk is. Pas nu kan het land zich ontplooien op economisch terrein, niet meer gehinderd door oude vormen en gedachten. Dat de regering van de VS dit proces probeert tegen te gaan, is niet het gevolg van het feit dat zij te dom is en bovenaangegeven ontwikkeling niet begrijpt; geen gevolg van het feit dat zij zou denken dat Nicaragua echt socialistisch is, maar omdat de machtspositie van de VS gebaseerd is op imperialistische plundering die een eigen Nicaraguaanse kapitalistische ontwikkeling in de weg staat. Slechts door fysieke uitroeijing van een aanzienlijk deel van de Nicaraguaanse bevolking is dit proces tegen te gaan. De angst hiervoor is niet geheel ongerechtvaardigd. Wat daarentegen wel ten onrechte is, is het vanuit een valse solidariteit verzwijgen van de feiten die zich in Nicaragua voordoen. Wij rekenen het tot onze taak informatie te verschaffen over de strijd van de arbeiders en te proberen die te verklaren. Ook wanneer dit de illusies van een aantal mensen verstoort.

=====

Van een Belgische medewerker:

DE BELGISCHE ARBEIDERS MOETEN BLOEDEN

VOOR DE BELGISCHE STAALNIJVERHEID

Het spel dat er in België gespeeld is rond de Waalse staalindustrie en in het bijzonder rond het reusachtige kompleks van Cockerill-Sambre in Luik en in Charleroi vormt ongetwijfeld één van de belangrijkste naoorlogse financiële manipulaties. Het toont duidelijk aan, dat zowel de politici als de industriële en financiële wereld erop uit zijn de staat zoveel mogelijk te plunderen. Het is de bedoeling van dit artikel om zeer beknopt die machinaties bloot te leggen, zonder daarbij ditmaal 't arbeidersverzet ertegen aan bod te doen komen.

Cockerill-Sambre bestaat in feite uit twee aparte eenheden die eerst sinds een paar jaar zijn samengevoegd. Dat zijn: de staalfabrieken van Cockerill in de Luikse regio en de staalfabrieken van Hainaut-Sambre in de buurt van Charleroi. Deze zijn op hun beurt weer het produkt van vrij recente fusies, vooral dan in Charleroi. Aldaar kwamen die fusies vooral tot stand tengevolge van het onvermoeide drijven van Albert Frère. Hij begon zijn loopbaan als opkoper van oud ijzer en slaagde er in, op feitelijk onverklaarbare wijze en in betrekkelijk korte tijd, alle staalfabrieken in Charleroi op te kopen en tot één geheel te verenigen. In Luik daarentegen was veeleer de oude Belgische adellijke burgerij heer en meester. In de raden van beheer wemelde 't van graven, baronnen en ridders, mensen die van-

ouds ook holdings 1) als de Generale 2) en de Bank van Brussel kontroleerden.

Jarenlang hebben deze bedrijven hoge winsten kunnen uitkeren, o.a. als gevolg van de naoorlogse wederopbouw van Nederland en Duitsland. Inplaats echter die winsten aan te wenden om het produktieapparaat aan te passen aan de nieuwe technieken, werd de winst uitgekeerd in de vorm van dividend en elders belegd, hetzij in het buitenland, hetzij in Vlaanderen of zuiver spekulatief. De industrialisatie van Vlaanderen na de tweede wereldoorlog geschiedde voor een groot deel met geld van de Waalse industrie. Het bedrijf in Luik bijvoorbeeld bleek nog over een hoogoven uit 1928 te beschikken. Nieuwe staalprodukten zoals koudgewalste plaat werden er weinig of in het geheel niet gemaakt.

Toen in 1974 de staalmarkt als het ware ineens stortte, daalden ook de winsten even scherp. Die winsten, die tegen het eind van de jaren '60 al waren verminderd, begonnen nu verliezen te worden. De concurrentie tussen de diverse staalbedrijven in Europa en de rest van de wereld werd ongemeen hevig. Het was de beheerders zowel van Hainaut-Sambre als van Cockerill al vroeg duidelijk, dat zij in een slechte positie zaten om die strijd te overleven. Alleen een miljardeninjectie zou de bedrijven opnieuw rendabel kunnen maken en ze in staat stellen de krisisjaren zonder al te veel klesseuren door te komen.

Om zijn winsten toch veilig te stellen, begon Albert Frère in Charleroi zijn bedrijf te splitsen in een produktieafdeling en een verkoopafdeling. Dat stelde hem in staat, met die handelsfirma - Frère-Bourgeois - nog grote winsten te maken daar zijn produktieafdeling staal tegen spotprijzen aan de handelsfirma verkocht.

Omstreeks het midden van de jaren '70 was het duidelijk, dat de Belgische banken, door genoemde adellijke heren gekontroleerd, weigerden om aan de staalindustrie nog de nodige fondsen ter beschikking te stellen. Ze vonden het risico te groot daar ze een eventueel faillissement vreesden. Gezien echter het belang van 't staal in België (in 1974 was de produktiekapaciteit 24 miljoen ton) was het verdwijnen van deze industrie zowel economisch als sociaal een moeilijk haalbare kaart. Terecht vreesde men de reactie van de staalarbeiders in Luik en Charleroi, van wie men wist dat ze voor weinig zouden terugdeinzen. Sociale rebellie was iets wat de Belgische burgerij in deze krisisjaren best kon missen.

De oplossing die de burgerij vond was simpel: men nationaliseerde in 1978 de verliesgevende staalbedrijven en kocht een (niet blokkeringsgerechtigde) minderheid aan aandelen van het nog winstgevende staalbedrijf Sidmar te Gent-Zelzate. De eventuele winsten van de in Sidmar opererende industriëlen werden op die wijze ontzien. Bovendien werd een minderheid van de aandelen van Frère-Bourgeois gekocht, de reuzenwinsten makende handelsmaatschappij van Albert Frère. Deze bleef tegen een spotprijs staal kopen van zijn voormalig bedrijf en met de verkregen winsten kocht hij alle

-
- 1) Holding oftewel holding company: een maatschappij die zelf geen (produktie) bedrijf uitoefent, maar houdster is van de meerderheid van de aandelen van één of meer andere ondernemingen.
 - 2) De generale: bedoeld is de Société Générale in België, niet te verwarren met de gelijknamige Franse maatschappij.

groothandels in staal in België op. Zijn monopolie in de staaldistributie in België is dan ook bijna een feit, tot grote woede van de staalverwerkende nijverheid, die er het slachtoffer van dreigt te worden.

Frère, die goed bevriend is met vele hoge en vooraanstaande politici, vond deze situatie blijkbaar nog niet bevredigend genoeg. In samenwerking met André Cools, de toenmalige, uit Luik afkomstige, leider van de (Waalse) Parti Socialiste en met de Limburgse 3) sociaaldemokraat Willy Claes, bracht hij de fusie van de staalbedrijven in Luik en Charleroi. Het resultaat daarvan was, dat de handelsmaatschappij Frère-Bourgeois niet alleen het staal uit Charleroi kon verkopen, maar bovendien het staal uit Luik en daar bovenop nog een kommissieloon van 2% ontving. Uiteraard bleef 't privéaandeel van Albert Frère in Frère-Bourgeois gespaard en dús bleven zijn winsten onverlet. Geen wonder dat Willy Claes en André Cools regelmatig tot de gasten behoorden op het jachtdomein van Frère in Frankrijk.

Sindsdien is Albert Frère, de voormalige opkoper van oud ijzer, de misschien wel rijkste man van België geworden. Hij was een van degenen die zich heftig tegen de nationalisering van Paribas 4) in Frankrijk keerden, o.a. via machinaties door de Geneefse maatschappij Pargesa. Sindsdien is hij veruit de belangrijkste aandeelhouder geworden in ondernemingen zoals Gevaert Photoprodukten, Copeba, Ibel, Mercator, de Vlaamse Uitgeversmaatschappij, Cometra Oil, Audiofina (Tele Luxembourg), alsmede de man die het voor het zeggen heeft in de Bank Brussel-Lambert. Dit alles niettegenstaande de socialistische vakbondsleider Georges Staquet uit Charleroi begin 1981 in het sociaaldemokratische weekblad *Links* verklaarde, dat Albert Frère en zijn groep niet meer beschikte over kapitaal om in de staalnijverheid te kunnen investeren. Kort nadien begon Frère pas goed met zijn financiële operaties rond Paribas en de Bank Brussel-Lambert.

Toen de Waalse staalindustrie eenmaal grotendeels was genationaliseerd (er zijn nog altijd een paar kleine onafhankelijke staalbedrijven) konden de banken hun kapitaal ter beschikking stellen, wat zij echter pas wensten te doen indien zij over voldoende staatswaarborg beschikten. Na enig heen en weer gepraat verkregen zij die, op een paar honderden miljoenen na 5). Daarop werd er maar liefst 30 miljard (ongeveer f 1,7 miljard) geleend aan Cockerill-Sambre en wel zonder enig risico, zoals de Generale Bank onlangs nog toegaf in haar jaarverslag. Voor die som ontvangen de Generale, de Bank Brussel-Lambert en Paribas België (grotendeels gecontroleerd door Copeba) samen een jaarlijkse rente van circa 6 miljard oftewel ongeveer f 350 miljoen). De voormalige beheerders hebben hun verlies van voorheen dus omgezet in een zeer behoorlijke winst, een winst die ze destijds waarschijnlijk nooit hadden kunnen maken.

Alsof al die machinaties nog niet voldoende waren, is men nu ook begonnen met de afslanking van het gefuseerde en genationaliseerde staalbedrijf. Op 't tijdstip van de samenvoeging was de totale jaarlijkse capaciteit 12 miljoen ton staal, de helft dus van de Belgische produktie in 1974. Bij de fusie sprak men van een reorganisatie tot 8 miljoen ton staal, als zijnde haalbaar gezien de rentabiliteit. Geleidelijk aan werd dat getal

3) Bedoeld is uiteraard Belgisch Limburg.

4) Paribas: gebruikelijke afkorting voor de Banque de Paris et des Pays Bas (Bank van Parijs en de Nederlanden).

5) Een paar honderden miljoenen Belgische franken.

verlaagd, eerst tot 6,5 miljoen, onlangs zelfs tot nog maar amper 4,5 miljoen ton staal.

De redenering was simpel. Door te beweren dat het bedrijf alleen nog rendabel zou kunnen zijn bij een jaarlijkse produktie van 4,5 miljoen ton vernietigt men in feite een lastige konkurrent op de Europese staalmarkt. Cockerill-Sambre immers is niet langer het private eigendom van de Belgische borugeoisie. Bij een eventuele opleving van de staalnijverheid zouden de andere, de private staalbedrijven verder kunnen uitbreiden en de Europese markten van Cockerill-Sambre kunnen veroveren. Dat zou onder andere kunnen geschieden door Sidmar in Gent-Zelzate, dat wordt gecontroleerd door Arbed uit Luxemburg, eigendom van de Generale en de Bank van Brussel. In dat licht is het opmerkelijk dat bijvoorbeeld het dagblad *De Standaard* een krachtige pleitbezorger is voor verdere afslanking van Cockerill-Sambre. Dit dagblad is eigendom van de Vlaamse Uitgeversmaatschappij (VUM), dat wil zeggen: eigendom van Albert Frère.

Een ander opmerkelijk feit is, dat de vroegere beheerders, die bewezen hebben dat zij zich van hun bedrijf maar weinig aantrekken en die in gebreke zijn gebleven hun bedrijf rendabel te houden, niettemin deze onderneming verder mogen kontroleren en topfuncties bekleden ald president-direkteur-generaal. Zij oefenen die functies uit in samenwerking met een aantal uitgekookte, in hoofdzaak 'socialistische' politici. Zo bleef na de nationalisatie een zekere Charlier president-direkteur-generaal. Nadien werd hij opgevolgd door o.a. Vanderstrickt en Deruelles, beiden uit de stal van de Generale Maatschappij van België. Deze topfunktionarissen - plundersaars is in dit geval een veel beter woord - slaagden erin zich jaarlijks met nieuwjaar zelfs een premie van vier maanden te doen uitkeren, terwijl de arbeiders nog niet eens een volledige dertiende maand kregen.

Het behoeft nauwelijks betoog, dat Cockerill-Sambre, mede tengevolge van de economische crisis, nog steeds verlies lijdt. Maar de Belgische staat blijft er geld in pompen, zodat de Generale en Albert Frère voorlopig nergens bevreesd voor hoeven te zijn. In de Belgische pers worden al deze machinaties nergens op serieuze wijze blootgelegd. Wel spreekt men in de Belgische pers, óók in de vakbondspers, regelmatig schande van 'de hoge lonen van de arbeiders van Cockerill-Sambre', van 'hun onwil om te werken' en van hun 'onwil om in te leveren'. Het ganse geval zal aan de Belgische belastingbetaler mogelijk wel zo'n 5 miljard gulden kosten en uiteindelijk moet die som door de arbeiders worden opgebracht.

=====

V o o r t g e z e t t e d i s k u s s i e
m e t e e n B r i t s e v r i e n d :

N O G M A A L S : O V E R T H E O R I E E N P R A K T I J K

In het aprilnummer van "Daad en Gedachte" drukten wij een aantal passages af uit een briefwisseling tussen een jonge Engelsman en één van onze geestverwanten. Men zal zich herinneren, dat het voornaamste probleem dat daarin aan de orde werd gesteld, de verhouding tussen theorie en praktijk was. Wat onze Hollandse geestverwant zijn Britse briefschrijver verweet,

kwam hierop neer, dat hij er omtrent de 'theorie' een idealistische zienswijze op nahield en bovendien het slachtoffer was van een (overigens wijdverbreid) misverstand omtrent datgene wat 'theorie' in feite is. Theorie, zo hield hij zijn Engelse vriend voor, is niets anders dan de veralgemening van de praktijk; het gaat er niet om onze gedachten te verwezenlijken maar het gaat er om, dat onze gedachten overeenstemmen met de werkelijkheid. Zo de theorie niet in overeenstemming is met de praktijk - daar kwam het betoog van de Hollander op neer - dient niet de praktijk, maar dient de theorie te worden aangepast. Hij vestigde er voorts de aandacht van de jonge Engelsman op, dat arbeiders niet theoretiseren, dat wil zeggen: zich niet bezig houden met het trekken van algemene konklusies uit de bijzondere verschijnselen van de maatschappelijke ontwikkeling.

Op het uitvoerige schrijven van onze Hollandse makker volgde een antwoord van de Engelsman, waarop de Hollander van zijn kant opnieuw geantwoord heeft. Uit deze tweede serie brieven drukken we hier opnieuw enkele passages af. De geïnteresseerde lezer raden wij aan, de eerder afgedrukte passages uit de voorafgaande brieven nog eens na te lezen, alvorens zich in het vervolg (en slot) van de korrespondentie te verdiepen.

- o -

SUTTON (Surrey), 10 april 1983.

Beste..., dank voor je brief. Met veel dingen uit je betoog ben ik het wel eens, maar niet met alle. Ik zal proberen je duidelijk te maken waarom.... In de eerste plaats schijn je te denken, dat volgens mij theorie bestaat uit de ideeën van intellektuelen en dat arbeiders zich daarbij moeten aanpassen. Maar dat is niet wat ik betoogd heb. Mijn opvatting is, dat intellektuelen slechts op een leugenachtige en theologische manier kunnen denken en ik geef me er rekenschap van dat het bewustzijn iets is, dat vanuit het proletariaat moet komen en niet van buitenaf.... Waarom hebben wij de theorie nodig, hetzij in geschreven vorm, hetzij in ons hoofd? Het antwoord moet zijn: om haar te gebruiken in de praktijk, zodat praktijk en theorie elkaar wederzijds beïnvloeden. Ik wil dat toelichten met het voorbeeld van de wilde staking in Port Talbot in 1969 1). De arbeiders richtten zowel in de kantoren van de bonden als in de kantoren van de direktie vernielingen aan. Zouden ze dat hebben gedaan, als ze geen duidelijk inzicht hadden gehad in het wezen van de vakbonden?....

Ik ben het er niet mee eens, dat theorie een zaak van intellektuelen is en niet van de arbeiders. Hieruit immers kunnen slechts twee konklusies worden getrokken. De eerste is die van Lenin en Kautsky, die hierop neerkomt, dat óók de praktijk te moeilijk is om door arbeiders te worden gehanteerd; de tweede konklusie is deze dat alle theorie (en/of interventie) als 'leninistisch' moet worden verworpen....

Het is juist, dat arbeiders vaak te vermoeid zijn om aan theorie te doen en meestal praktisch handelen. Maar hun praktijk wordt door de theorie gesteund.... Het proletariaat is alleen maar in staat een burgeroorlog te beginnen en te winnen indien het weet wat of het doet. Praktijk leidt tot theorie en theorie leidt op haar beurt weer tot praktijk....

Te beweren, dat de bolsjewieken in Rusland het kapitalisme doorvoerden alleen maar omdat zij dat wilden, betekent dat men geen oog heeft voor klasse-verhoudingen, oftewel er geen oog voor heeft, dat de proletarische

achterban veelal zich niet tegen vestiging van het bolsjewistische staatskapitalisme verzette.... NEIL

- 1) De briefschrijver doelt op de staking van 1.300 hoogovenwerkers van het staalbedrijf 'Margam' te Port Talbot in Z. Wales die in de eerste juliweek van 1969 uitbrak. Het bedrijf maakte deel uit van British Steel Corporation, de genationaliseerde Engelse staalindustrie. De directie daarvan wilde een eind maken aan de situatie, dat in verschillende staalfabrieken verschillende lonen werden betaald. Dat zou voor de hoogovenwerkers in Port Talbot een verslechtering betekenen. De bond van hoogovenwerkers weigerde de staking te erkennen en drong op werkhervatting aan. Toen de bond tenslotte de staking 'officieel' wilde maken en zich bereid toonde een kompromis van de directie te aanvaarden, gingen de arbeiders daarmee niet akkoord. Daarop stelde het vakverbond TUC pogingen in het werk om de staking te breken. Nadat een kommissie van onderzoek de arbeiders in het gelijk had gesteld, ging de directie door de knieën. In de laatste week van augustus werd het werk hervat. (Noot van D & G).

A....., 29 april 1983.

Beste Neil, er zijn ongetwijfeld intellektuelen die liegen en er zijn vast en zeker ook intellektuelen die op een 'theologische' (ik zou liever zeggen dogmatische) wijze denken en redeneren. Er zijn ook andere. Waar het echter om gaat is niet *h o e* ze zijn (eerlijk of oneerlijk, dogmatisch of ondogmatisch) maar *w á t* ze zijn, met andere woorden, wat of hun positie in de samenleving is, wat hun functie. Ik zou niet durven beweren, dat intellektuelen 'slechts' op een leugenachtige manier kunnen denken, maar wat ik wél beweer is dat intellektuelen in het algemeen als intellektuelen denken en arbeiders in het algemeen als arbeiders. Wil men in dit verband over het bewustzijn spreken, dan moet men zich er reenschap van geven, dat 't bewustzijn, zoals het woord al aangeeft, niets anders is dan het bewuste *z i j n*, de bewuste werkelijkheid en dat 't zijn, de werkelijkheid van de arbeiders verschilt van die van de intellektuelen. Daarom vind ik het een onzorgvuldige formulering van je, als je schrijft dat *"het bewustzijn iets is, dat vanuit het proletariaat moet komen en niet van buitenaf...."* Je wilt daarmee misschien te kennen geven, dat je het met me eens bent, dat zogenaamde voorhoeden hun opvattingen niet aan de arbeiders mogen opdringen. Ikzelf zou me liever anders uitdrukken en er de nadruk op leggen, dat voorhoeden slechts tijdelijk en onder zéér bepaalde historische omstandigheden vóór de arbeiders optreden, maar op de duur hun opvattingen niet aan de arbeiders *k u n n e n* opdringen. Afgezien daarvan, wat bedoel je precies als je zegt *"vanuit het proletariaat... en niet van buitenaf"*? Ik ben geneigd om te zeggen, dat het bewustzijn juist wél van buitenaf komt, uit de ons omringende werkelijkheid namelijk.

Ik betwijfel sterk of wij het op veel punten met elkaar eens zijn en ik betwijfel ook of wij, op die momenten dat wij hetzelfde schijnen te zeggen ook inderdaad hetzelfde bedoelen. Vanzelfsprekend is 't zo, dat de ervaringen die de arbeiders hebben opgedaan deel uitmaken van hun denken en

juist omdat ze als arbeiders andere ervaringen opdoen dan niet-arbeiders verschilt hun beider denken. Maar dat arbeiders-ervaringen deel uitmaken van het arbeiders-denken wil nog niet zeggen, dat dus ook arbeiders theoretiseren, d.w.z. zich met de theorie bezig houden. Sterker: ze hebben dat nauwelijks nodig. Intellectuelen moeten theoretiseren als ze al iets van de arbeiderservaringen willen begrijpen: dat geldt niet voor de arbeiders: het betreft hún ervaringen.

Naar mijn oordeel zijn de twee konklusies die je hieruit meent te kunnen trekken dan ook volslagen verkeerd. Zeker, er zijn arbeiders - uitzonderingen, daarop heb ik ook in mijn vorige brief gewezen - die zich voor theorie, dat wil zeggen voor algemene konklusies uit de maatschappij-verhoudingen en de maatschappelijke ontwikkeling interesseren. 't Trekken van die konklusies valt hun in het algemeen gemakkelijker dan intellectuelen, doordat de positie die de arbeiders in de kapitalistische samenleving innemen het hun mogelijk maakt die samenleving veel sneller en veel beter te doorgronden. En wat de praktijk betreft: die kánnatuurlijk alleen maar door de arbeiders worden gehanteerd. Iedere redenering, dat de praktijk moeilijk zou zijn omdat de theorie zo moeilijk is (voor intellectuelen), gaat er in wezen van uit, dat de praktijk een resultaat is van de theorie en is om die reden verkeerd. Ik heb de indruk, dat jij weliswaar de leninistische opvattingen verwerpt, maar dat je niettemin toch uit de theorie bepaalde praktijken afleidt (je zegt dat trouwens zelf) inplaats van omgekeerd.

Wat Rusland betreft, je geeft mijn zienswijze omtrent de bolsjewiki verkeerd weer. Ik ben niet van mening dat zij het (staats) kapitalisme hebben doorgevoerd omdat zij dat "wilden". Integendeel. Ze hebben het doorgevoerd ofschoon ze dat juist niet wilden. Ze stevenden op de revolutie af, volslagen onbewust van het feit, dat wat zij in hun hoofd hadden en voor 'socialisme' hielden, het staatskapitalisme wás. Eénmaal, tengevolge van de historische ontwikkeling, tot heersende klasse geworden, is het met hun denken natuurlijk anders gesteld. Wat de arbeidende klassen in Rusland betreft: het karakter van hun strijd wordt evengoed als die van de arbeiders waar ter wereld ook, door de gegeven produktieverhoudingen bepaald. Dat betekent voor mij, dat de proletarische strijd in Rusland pas echt een proletarische strijd wordt vanaf het moment dat écht kapitalistische verhoudingen zijn ontstaan en niet eerder. In W.-Europa streed het proletariaat samen met de bourgeoisie tegen de heersende klassen van de vóór-kapitalistische maatschappij. In Rusland is het al net zo geweest. En zou, wie dat konstateert, geen oog voor klasseverhoudingen hebben? Het is, zo komt het mij voor, precies omgekeerd: wie op de klasseverhoudingen let (zwakke bourgeoisie, grote boerenmassa, klein proletariaat, enz.), juist die komt tot de konklusie dat de ontwikkeling in Rusland (naar het staatskapitalisme) zó verlopen is als welhaast moest.

Uit dit alles volgt niet dat theorie uit den boze zou zijn. Een goed begrip omtrent de verhouding van theorie en praktijk, over het denken en het doen, betekent allermint, dat men maar met denken op zou moeten houden. Het betekent wél, dat zij die denken wat minder pretenties hebben en bescheidener worden. De juiste konklusie is niet, dat de theorie moet worden verworpen, maar dat de voorhoeden moeten worden afgewezen. Tot zover. Op je, naar mijn gevoel onjuiste interpretatie van 't optreden van de Talbot-arbeiders kom ik nog wel uitvoerig terug.

=====